

บทที่ ๓

แนวคิดการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา

ความรู้ในพระพุทธศาสนามีการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบันนับได้รวม ๒,๖๐๐ ปี องค์การพระพุทธศาสนาจึงถือได้ว่าเป็นองค์กรที่เก่าแก่ที่สุดในโลกองค์กรหนึ่งที่เป็นเช่นนั้นได้ก็เนื่องจากมีกระบวนการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถรักษาองค์ความรู้ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธไว้ได้อย่างดี ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวคิดการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในพระพุทธศาสนา

๓.๑.๑ อายตนะ ๖ แตนรับรู้และเสพส่วยโลก

คำว่า อายตนะ แปลว่า แตนที่มาจาก แหล่งเกิดขึ้น หมายถึงแหล่งเกิดแห่งการรับรู้โลก และปรากฏการณ์ พฤติกรรมต่างๆ ภาพชีวิตหลากหลายเกิดขึ้นจากอายตนะ ๑๒ แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ อายตนะภายใน ๖ ซึ่งเป็นฐานของความรู้ประกอบด้วยตา (จักขุ) หู (โสต) จมูก (ฆานะ) ลิ้น (ชีวนา) กาย ใจ และอายตนะภายนอก ๖ เป็นส่วนที่จะมาเติมเต็มฐานนั้น ประกอบด้วยรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อารมณ์ ๖” อายตนะภายนอกนี้ แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) อุปาทินนกรรม อารมณ์ที่มีใจครอง มีชีวิตจิตใจ เคลื่อนไหวได้ตอบ เช่น คน สัตว์ (๒) อนุปาทินนกรรม อารมณ์ที่ไม่มีใจครอง ไม่มีชีวิตจิตใจอาจเคลื่อนไหวได้หรือไม่ได้เช่น พื้นดิน ต้นไม้ ภูเขา

อายตนะภายใน ๖ อยู่ในฐานะเป็นปริญญาดัตัพพธรรม ควรกำหนดรู้เนื่องจากเป็นช่องทางรับอารมณ์หลากหลาย เพื่อกำหนดรู้เท่าทัน พระสารีบุตรกล่าวถึงเหตุเกิด ความดับ และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับแห่งอายตนะภายในว่า “เหตุเกิดแห่งอายตนะ ๖ ย่อมมีเพราะนามรูปทำให้เกิด ความดับแห่งอายตนะ ๖ ย่อมมีเพราะนามรูปดับ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ความตั้งใจชอบ ชื่อว่าปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ ๖”

พระพุทธเจ้าทรงเป็นนักประสบการณ์นิยมแบบเอพิสโตลิก (Verificationist) พิสูจน์ให้เห็นด้วยตัวเอง เมื่อประสงค์จะให้ผู้อื่นรู้จริง ต้องเรียกเขามาดู ความรู้ที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าเรื่องใดระดับไหน ย่อมมาจากอายตนะ ๑๒ ซึ่งจับคู่ได้ดังนี้ (๑) ตากับรูป (๒) หูกับเสียง (๓) จมูกกับกลิ่น